

JUSTYNA MIECZNIKOWSKA

DOI : 10.14746/rie.2015.9.31

Uniwersytet Warszawski

Prawicowe i lewicowe partie populistyczne po wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku na przykładzie Wolnościowej Partii Austrii oraz Partii Lewicy w Niemczech

Wprowadzenie

Ostatnie wybory do Parlamentu Europejskiego w maju 2014 roku potwierdziły występującą w Unii Europejskiej tendencję umacniania się w państwach członkowskich radykalnych prawicowych, jak i lewicowych ugrupowań populistycznych, które od lat wpisują się w środowisko kontestatorów obecnego modelu europejskiej integracji. Partie te zdobyły łącznie około 100 mandatów w liczącym 751 miejsc Parlamencie Europejskim VIII kadencji (Staszczuk, 2014, s. 3). Jednakże sposób funkcjonowania ani polityka Parlamentu Europejskiego nie są zagrożone przez radykalne prawicowe i lewicowe partie populistyczne, gdyż proeuropejsko nastawione partie chadeków i socjalistów, skupione w dwóch głównych grupach politycznych, utrzymały w nim zdecydowaną większość. Istnieje jednak ryzyko, że wzmocnienie partii eurosceptycznych doprowadzi do zmiany klimatu politycznego i układu sił w wielu krajach europejskich, wpływając na kształt oraz na sposób funkcjonowania UE (Staszczuk, 2014, s. 4).

Celem badawczym artykułu jest analiza europejskiego programu prawicowo-populistycznej Wolnościowej Partii Austrii (niem. *Freiheitliche Partei Österreichs* – FPÖ) oraz lewicowo-populistycznej Partii Lewicy (niem. *Die Linke*) oraz ukazanie ich kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego z 2014 roku. W programach poszukiwane będą cechy charakterystyczne dla eurosceptycznych ugrupowań populistycznych. Myśl europejska obu ugrupowań zostanie ze sobą porównana pod względem stosunku do Unii Europejskiej, procesów pogłębiania i poszerzania integracji europejskiej oraz oceny proponowanych rozwiązań aktualnych wyzwań, stojących przed zjednoczoną Europą. Analiza przebiegu kampanii wyborczej do PE w 2014 roku w Niemczech i w Austrii ma umożliwić udzielenie odpowiedzi na pytanie, jakimi zagadnieniami zajmowali się populiści. Kolejnym celem badawczym jest zbadanie, jak FPÖ i *Die Linke* funkcjonują w Parlamencie Europejskim VIII kadencji, czy wchodzi w koalicje z innymi europejskimi partiami populistycznymi, tworząc grupy polityczne, czy ich politycy obecni są w gremiach parlamentarnych oraz jakie były najczęściej podejmowane przez eurodeputowanych z tych ugrupowań formy aktywności.

Uzasadnieniem wyboru obu ugrupowań do analizy porównawczej była ich stała obecność na krajowej scenie politycznej w Austrii i Niemczech, która doprowadziła do erozji systemów partyjnych. FPÖ, będąca przykładem partii populistycznej radykalnej prawicy (Mudde, 2007, s. 28) powstała jako antidotum na skartelizowany system par-

tyjny w Austrii, broniący interesy „zwykłych ludzi”, niebędących klientelą uprawiających patronaż elit politycznych (Nalewajko, 2004, s. 47–48). Partia Lewicy (wcześniej Partia Demokratycznego Socjalizmu) to populistyczne ugrupowanie powstałe w społeczeństwie postsocjalistycznym w odpowiedzi na procesy transformacji ustrojowej i gospodarczej (Dzwończyk, 2000, s. 57–71) zachodzące w zjednoczonych Niemczech, które uznaje się za jedynego autentycznego reprezentanta Niemców ze Wschodu (niem. *Ossis*). Politycy zarówno FPÖ, jak i Partii Lewicy, ciesząc się stałym poparciem wyborców, od lat posiadają reprezentację w parlamencie narodowym¹ jak i w parlamentach krajów związkowych², a także mimo antysystemowego apelu uczestniczą w rządach krajów związkowych³.

FPÖ od połowy lat 90-tych koncentruje na sobie uwagę politologów, analizujących fenomen tego populistycznego ugrupowania, nazywanego partią Haidera (Müller, 2007, s. 224–225), które jako pierwsze odniosło spektakularne zwycięstwa wyborcze w Europie Zachodniej, umożliwiające dojście do władzy w 2000 roku. Sukcesy Partii Lewicy, ugrupowania które wychodzi z izolacji i coraz częściej partycypuje w rządzeniu, tworząc stabilne koalicje na szczeblu krajów związkowych, interpretowane są jako zasługa demagogii liderów w krytykowaniu kapitalizmu, kontestowaniu działań elit politycznych i gospodarczych oraz propagowaniu wprowadzania idei oddolnych i organizowaniu referendum ludowych jako ważnego elementu demokracji reprezentatywnej (Cziomer, 2011, s. 92).

W artykule przyjęto hipotezę, że antyelityzm, oznaczający krytykę szeroko rozumianych elit politycznych, gospodarczych i instytucji oraz antyeuropejska retoryka staje się znakiem rozpoznawczym lewicowych i prawicowych ugrupowań populistycz-

¹ FPÖ od utworzenia w 1955 roku jest stale obecna w Radzie Narodowej. Największy sukces Wolnościowa Partia Austrii odniosła pod rządami Jörga Haidera w wyborach do Rady Narodowej w 1999 roku, gdy uzyskała najwyższe poparcie (26,9 proc.). W ostatnich wyborach parlamentarnych w 2013 roku FPÖ zdobyła 20,5 proc. głosów i stała się najsilniejszą partią opozycyjną. Politycy Partii Demokratycznego Socjalizmu (od 2007 roku Partii Lewicy) zasiadają w Bundestagu od 1990 roku. Najwyższe poparcie Partia Lewicy uzyskała w wyborach federalnych w 2009 roku, zdobywając 11,9 proc. głosów. W ostatnich wyborach do Bundestagu na jesieni 2013 roku na Partię Lewicy głosowało 8,6 proc. elektoratu.

² Wolnościowa Partia Austrii posiada reprezentację w parlamencie krajowym każdego z 9 austriackich krajów związkowych. Partia Lewicy obecna jest w 10 z 16 parlamentów niemieckich krajów związkowych (stan na 1 lipca 2015 r.). Ugrupowanie zasiada w parlamentach wszystkich wschodnich landów oraz posiada reprezentację w parlamentach w czterech zachodnich krajach związkowych (w Bremie, Hamburgu, Hesji oraz Kraju Saary).

³ Po raz pierwszy w kwietniu 1989 roku J. Haider lider Wolnościowej Partii Austrii został premierem Karyntii – kraju związkowego w Austrii. Później FPÖ była u władzy w Karyntii w latach 1999–2005 (od 2005–2008 miejsce jej zajął Sojusz na rzecz Przyszłości Austrii (niem. *Bündnis für Zukunft Österreichs* – BZÖ) – ugrupowanie powstałe z rozpadu FPÖ, na czele którego stanął Haider). W wyniku ostatnich wyborów do kraju związkowego Burgenland z 31 maja 2015 roku Wolnościowa Partia Austrii współtworzy koalicję rządzącą z Socjaldemokratyczną Partią Austrii (niem. *Sozialdemokratische Partei Österreichs* – SPÖ). Partia Demokratycznego Socjalizmu (od 2007 roku Partia Lewicy) pierwszy raz weszła w 1998 roku w skład koalicji z socjaldemokratami w rządzie Meklemburgii Pomorze Przednie. Od tego czasu coraz częściej Partia Lewicy współtworzy rządy krajowe. W grudniu 2014 roku po raz pierwszy na czele rządu w Turynii (złożonego z Partii Lewicy, socjaldemokratów i zielonych) stanął polityk wywodzący się z Partii Lewicy. Od 2014 roku Partia Lewicy uczestniczy także w koalicji rządzącej w Brandenburgii.

nych, który umożliwia im mobilizację niechętnego integracji europejskiej elektoratu podczas tak europejskich, jak i narodowych elekcji. Szanse na skonsolidowane działania tak prawicowych jak i lewicowych populistów na forum PE są jednak bardzo małe. Grupy polityczne, w ramach których funkcjonują eurodeputowani z radykalnie lewicowych oraz radykalnie prawicowych partii eurosceptycznych są nie tylko mało liczne, wewnątrznie niejedolite oraz pozbawione spójnej polityki jak i nietrwałe. Niezrzeszeni eurodeputowani z ugrupowań populistycznych mają jeszcze mniejsze możliwości oddziaływania na politykę PE niż posłowie działający w ramach heterogenicznych frakcji.

Podejmowane w pracy rozważania podzielono na cztery części, w pierwszej kolejności dokonano analizy bogatej literatury przedmiotu dotyczącej populizmu oraz zaproponowano wykorzystanie wybranych koncepcji do wskazania cech charakterystycznych dla ugrupowań populistycznych. Następnie analizie poddano aktualne programy europejskie Wolnościowej Partii Austrii i Partii Lewicy, przyjęte przez ugrupowania przed zbliżającymi się wyborami do PE. Wskazano kluczowe hasła, wokół których ogniskowała się kampania prawicowych i lewicowych populistów do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku. W trzeciej części analiza objęła wyniki europejskiej elekcji oraz uzyskane przez ugrupowania poparcie, w odniesieniu do wcześniejszych wyborów do PE, w których uczestniczyły obie analizowane partie populistyczne. W ostatniej, czwartej części artykułu przedstawione zostały dziedziny aktywności oraz narzędzia pracy parlamentarnej, z których korzystali eurodeputowani z FPÖ i Partii Lewicy wraz z oceną ich aktywności oraz ewentualnego wpływu na politykę Parlamentu Europejskiego VIII kadencji.

W pracy została zastosowana metoda komparatywna, umożliwiająca zestawienie i porównanie programów europejskich obu analizowanych ugrupowań populistycznych i kampanii wyborczej z 2014, rezultatów wyborów do PE w Austrii i w Niemczech, a także działań podejmowanych przez posłów do PE VIII kadencji pod kątem zaobserwowanych podobieństw i różnic. Podstawę źródłową stanowiły programy europejskie, ulotki i programy z kampanii wyborczej obu partii do PE, wyniki wyborów oraz dane dotyczące europejskich elekcji podane m.in. na stronach parlamentów narodowych. Przy analizie aktywności eurodeputowanych z Wolnościowej Partii Austrii, jak i Partii Lewicy pomocna była dokumentacja, zamieszczona na stronach Parlamentu Europejskiego. Zbadano udział reprezentantów w gremiach, komisjach, delegacjach, w tworzeniu rezolucji, sprawozdań i opinii. Z uwagi na fakt, że analiza ilościowa obejmuje krótki, bo zaledwie roczny okres działalności eurodeputowanych (1.07.2014–1.07.2015), stąd przedstawione dane, choć dają jedynie ograniczoną orientację w podejmowanych przez posłów formach aktywności, to równocześnie dobrze ukazują tendencje co do zaangażowania populistycznych eurodeputowanych w prace Parlamentu Europejskiego.

Populizm – ideologia o cienkim rdzeniu

Mimo występujących kontrowersji i sporów, jakie wśród politologów oraz socjologów wywołuje nieprecyzyjne określenie „populizm”, nonszalancko nadużywane we współczesnym dyskursie politycznym (Szacki, 2007, s. 9), podejmowane są próby

zdefiniowania tego zjawiska *sui generis*. Treściowo nieokreślony populizm identyfikowany jest zarówno z ideologią, stylem politycznym, doktryną, ruchem politycznym, jak i formą politycznej agitacji. Zdaniem Jerzego Szackiego, populizm stał się określeniem niemalże wszystkiego, a ta wieloznaczność i wielopostaciowość podważa jego przydatność jako narzędzia analizy życia politycznego (Szacki, 2007, s. 13). Yves Mény i Yves Surel twierdzą, że „populizm jest pustym opakowaniem, które może zostać napełnione różną treścią”, a ta dopiero określa jego wartość (Mény, Surel, 2007, s. 34). Ta główna właściwość populizmu skutecznie zatem utrudnia wskazanie kanonu cech, które raz sformułowane byłyby dalej niezmiennie powielane. Ernsto Laclau przekonuje, że analizując populizm jako kategorię ontologiczną, a nie ontyczną, trzeba szukać jego znaczenia w szczególnym sposobie artykulacji dowolnych, społecznych, politycznych bądź ideologicznych treści (Laclau, 2010, s. 101). Peter Willes odżegnuje się od tego, aby populizm uznać za doktrynę, a raczej interpretować jako „syndrom polityczny odznaczający się zadziwiająca trwałością, który posiada raczej charakter moralistyczny niż programowy” (Willes, 2010, s. 26).

Część badaczy takich jak Margaret Canovan oraz Cas Mudde, którzy są świadomi istniejących obiekcji, podejmuje próbę wskazania cech populistycznej ideologii, odwołując się do podejścia Michaela Freedena, który dokonał rozróżnienia na: 1) ideologie silnie ustrukturyzowanego rdzenia, zawierające konfigurację niezmiennych pojęć oraz 2) ideologie rozszerzone (ang. *thin centred*) z wąskim zakresem pojęć (Freedena, 1996, s. 485–487). Populizm posiadając tzw. cienki rdzeń z łatwością łączy się z innymi ideologiami takimi jak komunizm, nacjonalizm, socjalizm (Mudde, 2010, s. 341). Mény oraz Surel dowodzą, że rozmyta treść ramy ideologicznej sprawia, że populizm jest bardziej elastyczny i oportunistyczny niż dominujące ideologie, obciążone konkretnymi wartościami (Mény, Surel 2007, s. 50).

Ściśle ze sobą powiązane cechy⁴ takie jak: apel do ludu, antyelitaryzm oraz krytyka demokracji przedstawicielskiej zawsze pojawiają się w populistycznym dyskursie, choć ich występowanie nie stanowi dowodu na fundamentalną jedność populizmu, ponieważ same pojęcia są ulotne i niejednoznaczne (Canovan, 2010, s. 69)⁵. Mimo płynnego charakteru zjawiska, brytyjski politolog Paul Taggart wyróżnił sześć wątków występujących w populizmie: 1) wrogość do reprezentacyjnego modelu polityki; 2) identyfikacja z *rdzenną krainą, matecznikiem* rozumianą jako wyidealizowany obszar społeczno-kulturowy, w ramach faworyzowanej wspólnoty; 3) brak podstawowych wartości; 4) reakcja na poczucie głębokiego kryzysu; 5) samoograniczenie; 6) dostosowywanie się do zmieniającego otoczenia (Taggart, 2010, s. 79). Wg Taggarta, *pusty trzon ideologiczny* populizmu, oznaczający brak podstawowych wartości, połączony z perfekcyjnie opanowaną umiejętnością do „kameleonowego dostosowania się” stanowi klucz do sukcesu populistycznych ugrupowań. Stąd partie polityczne

⁴ Inne elementy, jak przekonuje Aleksandra Moroska, takie jak: charyzmatyczny lider, scentralizowany styl rządzenia ugrupowaniem, tabloidowy styl komunikacji ze społeczeństwem, idealizowanie przeszłości, kreowanie teorii spiskowych czy odwoływanie się do resentymentów społecznych stanowią dopełnienie a nie konstrukcję pojęcia populizmu (Moroska, 2009, s. 135).

⁵ Margaret Canovan dowodzi, że rdzeń ideologii populizmu tworzą powiązane ze sobą pojęcia: „lud jako zbiorowość obdarzona wspólną wolą”, „demokracja”, „suwerenność ludu” oraz „zasada większości” (Canovan, 2007, s. 68–69).

określane mianem populistycznych charakteryzuje duża heterogeniczność ideologiczno-programowa dostrzegalna zarówno wśród ugrupowań zaliczanych do prawicowego, jak i lewicowego wariantu.

Cas Mudde za element centralny w populizmie wskazał zaakcentowaną dychotomię podziału na: „nieskażony lud” *demos*, czyli „zwykłych ludzi” oraz „zepsute elity”, podkreślając równocześnie, że obie te kategorie „lud” i „elity” funkcjonują jako konstrukcje moralne i są odzwierciedleniem manichejskiej, czarno-białej wizji świata, co oznacza że ich rozróżnienie i zdefiniowanie kształtowane jest przez populistów w zależności od sytuacji i potrzeb (Mudde, 2007, s. 295). „Lud” jest, jak zauważa Jerzy Szacki, w ustach populistów antonimem słowa „elity”, przez co staje się pojęciem wieloznacznym (Szacki, 2007, s. 10). Populizm sprowadzając lud do jednorodnej masy, konstruuje poprzez ekskluzję homogeniczną tożsamość wspólnoty, którą następnie odgradza od rządzącej elity, poprzez wprowadzenie podziału na „my” i „oni”. Lud zostaje także odróżniony od innych osób, procesów oraz instytucji, których przynależność jest kwestionowana bo mogłaby zagrozić dobru wspólnoty (Mény, Surel, 2007, s. 41). Rdzeniem populizmu jest zatem żądanie, aby „zwykłych ludzi” wynieść ponad rządzących polityków, którzy postrzegani są jako „obcy” (Pelinka, 2010, s. 18). Aroganckie i skorpumpowane elity polityczne przedstawiane są jako ci, którzy zdradzili i wyzyskują „lud”, kierując się tylko swoim partykularnym interesem, stąd należy wykluczyć elity oraz zlikwidować istniejące układy, a władze oddać w ręce prawego ludu. Ten antyelitarny apel ma mobilizować milczących obywateli przeciwko starym partiom politycznym, politykom, urzędnikom jak również intelektualistom, międzynarodowym instytucjom, zagranicznym inwestorom oraz mediom. Elity według populistów, jak podsumowuje Jerzy Szacki, to wszyscy, którzy mają coś, czego lud nie ma (władzę, majątek, wykształcenie, wpływy) i działają na jego szkodę, stąd likwidacja układu umożliwiłaby zbawienną odmianę losu wszystkich pokrzywdzonych (Szacki, 2007, s. 24–25). Elementem ściśle powiązanim z nieufnością wobec elit jest szerzona przez populistów wiara w teorie spiskowe, których sednem jest przekonanie, że władza manipuluje i oszukuje lud (Willes, 2010, s. 27).

Populiści dokonując eksternalizacji zła, dopatrują się na zewnątrz zagrożenia dla homogenicznego, stawianego na piedestale „ludu”. Prawicowi populiści, kierując się kwestiami etnicznymi i kulturowymi nawołują do „wykluczenia”, czyli zamknięcia granic dla imigrantów z innych państw, a tym samym ochrony elitarnego klubu, jakim są obywatele danego narodu. Lud definiowany jest zatem jako *ethos* a imigranci przedstawiani są jako obcy, stanowiący zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, kultury narodowej, stylu życia i tożsamości (Krawczyk, 2010, s. 69). Ci, którym zagwarantowano specjalne prawa: imigranci, mniejszości narodowe, ludzie żyjący z zasiłków atakowani są, jak dowodzi Canovan, gdyż są beneficjentami danego układu oraz klientelą elit, które okradają „zwykłych ludzi” (Canovan, 2007, s. 67). Prawicowi populiści sięgają po rasistowskie argumenty, uzasadniające ich wizję świata, a stosowana ksenofobiczna retoryka często przechodzi w synonim nacjonalizmu (Wysocka, 2009, s. 64). Mudde nazywa partie prawicowego populizmu kombinacją natywizmu (będącego mieszanką ksenofobii i nacjonalizmu) autorytaryzmu oraz populizmu (Mudde, 2008, s. 17).

Lewicowi populiści, na co zwraca uwagę Aleksandra Moroska, pozostają natomiast wierni egalitarnym ideałom (Moroska, 2009, s. 133). Niemniej i oni chcą wydzielenia

tych, którzy pozostają w antagonistycznym stosunku do monolitycznego „ludu” czyli grup (kapitałiści), procesów (globalizacja, amerykańizacja) oraz instytucji (międzynarodowe koncerny). Elementem umożliwiającym rozróżnienie lewicowego i prawicowego populizmu jest zatem odmiennie położony nacisk na kwestie ekonomiczne i społeczną równość (lewicowi populiści) oraz na oparte na idei nacjonalizmu kwestie związane z tożsamością kulturową (prawicowi populiści) (Moroska, 2009, s. 134). Co raz bardziej zacierają się jednak między partiami populistycznymi klasyczne podziały polityczne na lewicę i prawicę, których wspólnym postulatem pozostaje utrzymanie protekcjonizmu państwa, krytyka ekonomicznej globalizacji oraz pragnienie zlikwidowania dyktatu banków i zagranicznych koncernów.

Wykorzystywany negatywizm ma uczynić z populistów tych, którzy głoszą prawdę oraz chcą chronić lud przed zagrożeniami. Przeciwnością populizmu jest elitaryzm oraz pluralizm (Mudde, 2010, s. 341). Elitaryzm zakłada bowiem, że polityka powinna być realizowana przez moralne elity, a nie prymitywny lud. Natomiast głównym założeniem pluralizmu jest uznanie, że społeczeństwo jest różnorodnym zbiorem grup i poszczególnych osób o odmiennych poglądach i pragnieniach, co stanowi zaprzeczenie tezy o istnieniu monolitycznego „ludu”, na której populiści opierają kolektywną politykę tożsamościową.

Cechą składającą się na „cienki rdzeń ideologiczny” populizmu jest krytyka demokracji liberalnej, gdyż ta zakłada, że władza przedstawicielska pochodząc od ludu, jest wielorako ograniczona w realizacji dobra wspólnego, bowiem respektuje istnienie mniejszości oraz równoważy sprzeczne interesy istniejące w pluralistycznym społeczeństwie. Populiści domagają się większej inkluzywności procesu politycznego, chcą widocznego uczestnictwa ludu w sprawowaniu władzy, dlatego nawołują obywateli do bezpośredniego wyrażania swojej woli poprzez referenda i plebiscyty. Istniejąca forma konsensualnego rządzenia i podejmowania decyzji w demokracji przedstawicielskiej krytykowana jest jako nieprzejrzysta i zagmatwana dla „zwykłego obywatela”. Populiści bazują na współczesnym paradoksie demokracji, który polega na tym, że przybliżanie polityki ludziom, tak aby stała się zrozumiała przy jednoczesnym upodmiotowieniu prowadzi do nieprzejrzystości systemu politycznego (Canovan, 2007, s. 61). Jednak jak przekonują Yves Mény i Yves Surel, partie populistyczne w swoim apelu nie tyle odrzucają demokrację, co kontestują jej zdegenerowane formy organizacyjne (Mény, Surel, 2007, s. 36–41). Populiści nie godzą się na sprzeczność występującą w demokracji przedstawicielskiej między władzą ludu (ideologia) a władzą elit wybranych przez lud (praktyka), która pogłębia poczucie braku wpływu obywateli na podejmowane decyzje. Chcą zdecydowanego ograniczenia zasady reprezentacji (Mény, Surel, 2007, s. 48). Populistyczne partie żądając, aby polityka była kontrolowana przez lud, mobilizują wyborców, do wysłania jasnego komunikatu dla rządzących, iż utracili zaufanie obywateli, a tym samym legitymację do dalszego sprawowania władzy. Populiści choć mają krytyczny stosunek do demokracji przedstawicielskiej akceptują zasady obowiązujące w demokratycznych systemach politycznych i poruszają się w ich obszarze. Argument ten stanowi dla Mudde dowód, iż populizm choć jest rodzajem politycznego radykalizmu znacząco różni się od antysystemowego ekstremizmu, który całkowicie neguje demokrację, dążąc do jej obalenia (Mudde, 2008, s. 13). Michał Syska przytacza ponadto rozróżnienie radykalnej i ekstremalnej lewicy, jakie zaproponował Luke

March (Syska, 2013, s. 107). Radykalna lewica, w obozie której obok zreformowanych partii komunistycznych, demokratyczno-socjalistycznych obecne są także populistyczne partie socjalistyczne, dopuszcza udział w rządzeniu i współpracę z innymi partiami politycznymi, a krytykując neoliberalny model globalizacji sprzeciwia się prywatyzacji i marketyzacji. Lewica ekstremalna odrzuca natomiast demokrację i kapitalizm, a swoje cele chce osiągnąć pozaparlamentarną walką, nie idąc na żadne kompromisy.

Coraz częściej nie tylko postulaty ochrony interesów „ludu” przed krytykowanymi elitami politycznymi, ale i sprzeciw wobec integracji europejskiej i demokracji liberalnej, utożsamianej z Unią Europejską, postrzegane są jako symptomy współczesnego populizmu w Europie⁶. Zarówno lewicowe, jak i prawicowe partie uznawane za populistyczne w państwach członkowskich formułują swój protest wobec mechanizmów i reguł funkcjonujących w UE, dostrzegając zależność między procesami europeizacji a realizowaną na szczeblu krajowym polityką publiczną. Unia Europejska utożsamiana jest z trans- i postnarodową organizacją, brukselską biurokracją oraz demokracją deliberacyjną, odrzucaną przez populistów jako wyraz dominacji interesu elit politycznych nad dobrem „ludu”. Wielopoziomowe zarządzanie, angażujące w konsensualny i zdecentralizowany proces podejmowania decyzji w UE ponadnarodowych i międzyrządowych aktorów, grupy interesów, regiony oraz parlamenty narodowe, postrzegane jest przez populistów jako dowód na rozmycie odpowiedzialności elit politycznych oraz nieczytelne rozproszenie władzy. Populizm o tyle jest niebezpieczny dla samej Unii, że podważa jej sens oraz główne zasady, na jakich się ona opiera. Postulat prawicowych populistów, aby Unia stała się Europą narodów to wyraz protestu wobec krajowych i europejskich elit, akceptujących prawa mniejszości etnicznych i religijnych i innych w zjednoczonej Europie (Wysocka, 2009, s. 65). Sprzeciw populistów wobec integracji europejskiej, to także zdaniem Paula Taggart obrona „rdzennej krainy – matecznika”, tworzącego etniczną i kulturową homogeniczną całość przed zagrożeniami takimi jak imigranci, globalizacja, ingerencja i kontrola ze strony unijnych biurokratów (Taggart, 2007, s. 113).

Prawicowi populiści swój eurosceptyczny apel uzasadniają koniecznością ochrony „ofiar modernizacji”, prostych ludzi, dla których zniesienie barier ekonomicznych, politycznych, społecznych i kulturalnych w ramach procesów globalizacji oraz integracji europejskiej oznacza niekorzystne zmiany niosące zagrożenie dla socjalnego państwa dobrobytu (Pelinka, 2010, s. 23). Populizm w swoim prawicowym jak i lewicowym wariacie krytykuje przede wszystkim niedostateczną demokratyzację UE, brak transparentności działań instytucji unijnych, nadmierną biurokratyzację oraz niską efektywność. Zarówno prawicowe, jak i lewicowe partie populistyczne oczekują od UE i elit politycznych zdecydowanych działań w obliczu kryzysu gospodarczego strefy euro, kontestując podejmowane dotychczas środki. Skrajnie różna jest jednak podejmowana przez lewicowe i prawicowe ugrupowania ocena przyczyn kryzysu gospodarczego oraz postulowanych rozwiązań.

⁶ Anna Pacześniak zwraca uwagę, że populizm nie jest równoznaczny z eurosceptycyzmem czy eurokrytycyzmem, są to raczej pojęcia ze sobą sprzężone. Co więcej populistyczny dyskurs obecny jest także wśród zwolenników integracji europejskiej (Pacześniak, 2010, s. 153).

Unia Europejska – w programach FPÖ i Die Linke oraz w kampanii wyborczej ugrupowań do PE w 2014 roku

Źródła niechętnego stosunku partii politycznych do integracji europejskiej mogą być różne. Anna Pacześniak, za Christophem Bouillaud, wskazuje pięć głównych powodów eurosceptycyzmu: 1) prawicowy nacjonalizm, 2) silną identyfikację religijną, 3) skrajną lewicowość, 4) eurokrytycyzm oraz 5) neoliberalizm ekonomiczny i społeczny (Pacześniak, 2010, s. 149). Przy analizie programów politycznych ugrupowań populistycznych, należy pamiętać, że charakteryzuje je eklektyzm ideologiczny oraz oportunizm (Mény, Surel, 2007, s. 49). Zmiany w stosunku danej partii do integracji europejskiej mogą być konsekwencją zarówno nastawienia lidera partii, jak i dojścia ugrupowania do władzy, co wymusza większą kompromisowość. Cechą prowadzonych natomiast kampanii wyborczych do PE jest większe koncentrowanie się na tematach krajowych niż wyzwaniach europejskich, choć analizowane ugrupowania populistyczne starają się wykazać wzajemne zależności między UE a sytuacją w kraju, kontestując zarówno politykę własnego rządu, jak i unijnych instytucji.

Pierre-Andre Taguieff dostrzegł w działaniach i programie Wolnościowej Partii Austrii typowe cechy populistycznego prawicowego dyskursu politycznego takie jak: antyintelektualizm, hiperpersonalizacja ruchu przez postać charyzmatycznego lidera oraz obrona wartości ekonomicznego liberalizmu (Taguieff, 2010, s. 171). Wzrost znaczenia ugrupowania od 1986 roku powiązany jest, jak przekonuje Wolfgang C. Müller, z wykorzystaniem przez FPÖ strategii populistycznej skupiającej się poziomych, a nie pionowych podziałach socjopolitycznych, a także dzięki szybkiej reakcji na nowe obiektywne problemy (Müller, 2007, s. 239–240). Lansowanie takich kwestii jak: krytyka członkostwa Austrii w UE, integracji europejskiej, protest wobec nadużyć klasy politycznej, kontrola napływu obcokrajowców, walka z przestępczością i korupcją oraz marnotrawieniem publicznych pieniędzy, reformy w polityce socjalnej i podatkowej na nowo wykreowały FPÖ, zapewniając jej zwycięstwo pod koniec lat 90-tych oraz udział w rządach (Müller, 2007, s. 231–239). Po odejściu J. Haidera z partii oraz kolejnym rozpadzie partii w 2005 roku FPÖ powoli traciła na znaczeniu. Nowy lider Wolnościowców Heinz Christian Strache wy dobył ugrupowanie z marazmu, za jego sprawą partia stopniowo umacniała swoją pozycję na scenie krajowej i europejskiej, radykalizując równocześnie poglądy⁷.

Podczas 31. federalnego zjazdu partyjnego w grudniu 2013 roku w Grazu FPÖ wskazała pięć kluczowych punktów swojego programu europejskiego, wokół których oparła późniejszą kampanię w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku (*Leitantrag: Für*, 2013): 1) sprzeciw wobec dalszej centralizacji UE wraz z postulatem powrotu kompetencji do parlamentu narodowego oraz obywateli; 2) sprzeciw wobec

⁷ Dowodem na radykalizację FPÖ był jej program wyborczy pod hasłem „Zachód w rękach chrześcijan” z kampanii do PE w 2009 roku, który spotkał się z ostrą krytyką innych sił politycznych w samej Austrii i w Unii Europejskiej. Martin Schulz, ówczesny niemiecki eurodeputowany z Grupy Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów w Parlamencie Europejskim nazwał lidera FPÖ – H. Ch. Strache „nazistą”, gdy ten trzymając podczas jednego z wieców partyjnych w Wiedniu demonstracyjnie drewniany krzyż domagał się wolnej od muzułmanów Europy (Strache, 2013).

islamizacji Europy oraz napływu azylantów do Austrii; 3) postulat restrukturyzacji strefy euro, tak aby wykluczone z niej zostały słabe i zadłużone gospodarki; 4) ochrona austriackiego rynku pracy oraz systemu socjalnego; 5) ochrona tradycyjnej rodziny.

Wolnościowa Partia Austrii opowiada się za utrzymaniem narodowej suwerenności i zdecydowanie sprzeciwia się procesom centralizacji, prowadzącym do powstania europejskiego państwa związkowego na kształt Stanów Zjednoczonych Ameryki. Popiera natomiast koncepcję powstania konfederacji suwerennych europejskich państw narodowych z silną demokratyczną legitymizacją. Władza powinna wrócić do ludu, który poprzez formy demokracji bezpośredniej powinien decydować o przyszłości procesu integracji. Partia krytykuje kontrolę UE i wszechobecny nadzór unijnych urzędników. Równocześnie zapowiada walkę z korupcją oraz domaga się większej przejrzystości działania polityków i surowych kar za wszystkie nadużycia. Chce ograniczonego dostępu lobbystów i grup interesu do PE.

FPÖ chce utrzymania kulturalnej tożsamości europejskich narodów, opartej na chrześcijaństwie. Z tego względu protestuje przeciwko masowej migracji do UE i do Austrii oraz akcesji Turcji do struktur UE. Odrzuca ideę wielokulturowego społeczeństwa, głosząc groźbę islamizacji Zachodu.

Partia krytykuje podejmowane przez elity krajowe i europejskie działania na rzecz pomocy zadłużonym państwom południowej Europy. Głównym zarzutem jest to, że odbywa się ona kosztem austriackich podatników, którzy płacą za błędy i źle prowadzoną polityką gospodarczą innych. FPÖ zdecydowanie sprzeciwia się udziałowi Austrii w europejskim mechanizmie stabilizacyjnym, jak i w pakcie fiskalnym, podważając prawomocność realizacji obu instrumentów, które obowiązują bez zgody obywateli wyrażonej w referendum. Opowiada się za utrzymaniem narodowych gospodarek, występując przeciwko dyktatowi wielonarodowych koncernów i banków. Chce restrukturyzacji strefy euro oraz umożliwienia państwom członkowskim prowadzenia własnej walutowej oraz gospodarczej polityki. Postuluje powrót do walut narodowych lub utrzymania strefy wspólnej waluty, ale w oparciu o związek podobnie silnych gospodarek narodowych. FPÖ chce utrzymania austriackiego systemu pomocy socjalnej, dla którego zagrożenie stanowi globalizacja, dumping płac oraz dyktat międzynarodowych rynków finansowych. Partia broniąc tradycyjnej rodziny, opowiada się przeciwko polityce *gender*, dekadencji, hedonizmowi panującemu w UE. FPÖ opowiada się za realizacją polityki prorodzinnej, która odwróci negatywny trend demograficzny w Europie.

Wolnościowa Partia Austrii zapowiedziała, że w swojej polityce europejskiej realizowanej tak na płaszczyźnie krajowej, jak i europejskiej będzie koncentrować się m.in. na postulatach: powrotu kompetencji legislacyjnych na poziom parlamentów narodowych, większej kontroli przestrzegania zasady subsydiarności, zmniejszenia budżetu UE za sprawą renacjonalizacji WPR oraz znaczącej redukcji funduszy strukturalnych; utrzymania tylko jednej siedziby PE (w Strassburgu); wstrzymanie dalszego rozszerzenia UE; promocji europejskiej kultury przewodniej; wprowadzenia zmian w polityce migracyjnej UE, ochrony przed islamizacją, powstrzymania napływu uchodźców (z Afryki i Azji) do UE/do Austrii; walki z bezrobociem wśród rodzimych obywateli poprzez ograniczenie swobód jednolitego rynku, powstrzymania dumpingu płac, walki ze zorganizowaną przestępczością utożsamianą głównie z zagranicznymi mafiami. Równocześnie FPÖ zastrzegła, że wystąpienie Austrii ze strefy euro, jak i z samej Unii

Europejskiej nie stanowi dla niej tabu i jeśli UE stanie się państwem centralnym naruszającym zasady subsydiarności i demokracji, to Austria powróci do waluty narodowej i nie pozostanie w UE.

Główny slogan wyborczy Wolnościowców w kampanii do PE w 2014 roku brzmiał „Austria zmienia swój sposób myślenia – za wiele UE jest głupotą” (niem. *Österreich denkt um, zu viel EU ist dumm*). Na plakatach i emitowanych w mediach spotach wyborczych FPÖ pojawiały się hasła: „Austria w pierwszej kolejności!”, „Lepiej dla Austrii, lepiej dla Europy”, „Najpierw Austriacy potem Europejczycy – za wolną Europę”, „Wolność zamiast przymusu UE” czy też „Turcja, nie z nami”. Partia nakłaniała do ogłoszenia referendum ogólnonarodowego w sprawie pozostania Austrii w europejskim mechanizmie stabilizacyjnym oraz pakcie fiskalnym. Żąda zawieszenia strefy Schengen, celem ograniczenia przestępczości, napływu imigrantów, jak i ochrony rodzimego rynku pracy przed obcokrajowcami z innych państw UE. Na partyjnym zjeździe w grudniu 2013 roku Heinz Christian Strache wybrany kolejny raz na przewodniczącego ugrupowania, większością ponad 96 proc. głosów, apelował, aby wybory do PE stały się okazją do ukarania czerwono-czarnej koalicji SPÖ–ÖVP (niem. *Denkzettel für EU& Rot-Schwarz*) (Strache, 2013).

Partia Lewicy skoncentrowała się w swoim programie europejskim pt. „Europa może być inna: społeczna, pokojowa, demokratyczna” (niem. *Europa geht anders. Sozial, friedlich, demokratisch*), który został uchwalony na zjeździe partyjnym 15 lutego 2014 roku w Hamburgu (*Leitantrag zum*, 2014) na kwestiach społecznych i ekonomicznych. Partia krytykuje krajowe, jak i europejskie elity polityczne za brak efektywnej walki z kryzysem gospodarczym oraz bezrobociem. Twardo sprzeciwia się polityce oszczędności, która jedynie zaostrza sytuację społeczną w Europie, a prowadząc do obniżenia płac, emerytur oraz zasiłków uderza w zwykłych obywateli i w najuboższych. Dostrzegając pogłębiający się rozdzźwięk między bogatymi a biednymi w Niemczech oraz w Europie *Die Linke* domaga się zakończenia dyktatu banków i wielkich koncernów oraz przekonuje „Kto chce Europy musi zabrać bogatym”. Unia nie może dłużej zezwalać na ucieczkę podatników w ramach istniejących w Europie rajów podatkowych.

Partia deklarowała skonsolidowaną współpracę na forum PE z innymi ugrupowaniami radykalnej lewicy ukierunkowaną na wspólną walkę o nową UE, w której zagwarantowane będą wysokie standardy społeczne. Główne postulaty Partii Lewicy zawarte w jej programie europejskim to walka z biedą, likwidacja rajów podatkowych w UE, wprowadzenie płacy minimalnej w całej Europie (ustalanej na minimalnym poziomie 60% średnich zarobków w danym państwie), likwidacja umów o dzieło i pracę tymczasową, sprzeciw wobec podnoszenia wieku emerytalnego, a przede wszystkim obniżania świadczeń emerytalnych w odpowiedzi na kryzys gospodarczy⁸.

Krytykując instytucje unijne i realizowaną antykryzysową politykę, Lewica postuluje, aby ich działania były kontrolowane przez parlamenty narodowe oraz obywateli. Unia Europejska, jak przekonuje Partia Lewicy, koncentruje się na mało znaczących drobiazgowych regulacjach, a nie nadzoruje banków ani spekulantów, co prowadzi do kryzysu, którego koszty ponoszą zwykli ludzie.

⁸ Postuluje, aby minimalna emerytura ustalana była na poziomie 60% średnich zarobków w danym kraju UE.

Kontestując dotychczas podejmowane działania przez elity polityczne w odpowiedzi na kryzys gospodarczy Lewica domaga się wprowadzenia kontroli nad sektorem bankowym. Zdecydowanie odrzuca dotychczasową formę pomocy dla zadłużonych państw strefy euro, która oznacza przejęcie aż 90 proc. transferowanych środków przez rynek finansowy (banki), a nie przez społeczeństwa. Kierując się solidarnością europejską chce pomocy dla ludzi a nie dla sektora finansowego, przekonując, że realizowana przez establishment polityka antykryzysowa niszczy w Europie demokrację i państwo socjalne. Chce ukrócenia działania lobby gospodarczego i jego oddziaływania na instytucje unijne przede wszystkim zaś na Komisję Europejską. Zadaniem banków europejskich, zdaniem Lewicy, powinno być przede wszystkim wspieranie inwestycji gospodarczych oraz dbanie o środki finansowe klientów, a nie inwestycje w celu zwiększenia zysku samych banków. Partia chce wprowadzenia odpowiedzialności klientów banków za nieefektywną politykę instytucji finansowych oraz zwolnienie z tego obowiązku budżetów państwowych. Chce uwolnienia budżetów narodowych od dyktatury rynków finansowych, odrzuca ustalenia paktu fiskalnego. Przekonuje, że banki powinny być bardziej kontrolowane, podatki ściągane od bogaczy, a wydatki państw członkowskich na armię i zbrojenie wstrzymane.

Unia, jak przekonuje w swoim programie europejskim Partia Lewicy, nie może zostać zredukowana do konkurencyjnego obszaru gospodarczego. Priorytetem dla UE nie powinno być osiągnięcie większej konkurencyjności gospodarczej względem USA czy też państw azjatyckich, ale likwidacja wewnętrznych dysproporcji między europejskimi regionami oraz redukcja biedy. Nie chce powrotu do myślenia w kategoriach państw narodowych, dostrzega konieczność działania w ramach zjednoczonej Europy na rzecz utworzenia nowej bardziej społecznej, demokratycznej, ekologicznej i pokojowej Unii Europejskiej. Odrzuca traktat z Lizbony.

Partia Lewicy chce demokratyzacji UE poprzez częstsze stosowanie instrumentów demokracji bezpośredniej w UE (referenda oraz europejskiej inicjatywy obywatelskiej), a także za sprawą wzmocnienia roli PE wobec KE i Rady, oraz większego zaangażowania parlamentów narodowych i regionalny w unijny proces decyzyjny. Postulując demokratyczną i transparentnie działającą Europę wytyka niskie standardy demokratyczne UE, dodatkowo osłabione przez kryzys gospodarczy. Domaga się, aby wszelkie traktaty były przyjmowane w referendum, dając możliwość wypowiedzenia się obywatelom UE w sprawach dotyczących kształtu zjednoczonej Europy.

Lewica opowiada się za humanitarną polityką imigracyjną UE, za większą pomocą dla azylantów. Podkreśla, że żaden człowiek nie jest nielegalny, a Europa nie może stać się twierdzą, za murami której giną ludzie. Domaga się rozwiązania takich agencji unijnych jak Frontex i Eurosurm. Chce zagwarantowania w całej Unii prawa do azylu, zniesienia wiz do UE oraz poszanowania swobody podróżowania i przemieszczania się w UE. Deklaruje przeciwstawienie się skrajnie prawicowym, neofaszystowskim ugrupowaniom oraz promowanemu przez nie rasizmowi, islamofobii, antysemityzmowi i ksenofobii. Popiera dalsze rozszerzenia UE, sprzeciwiając się wysuwaniu kolejnych warunków wobec państw kandydackich. Krytykuje zmniejszony na lata 2014–2020 budżet UE oraz wprowadzone oszczędności w polityce spójności, domagając się utrzymania dalszego wsparcia dla uboższych regionów oraz likwidacji rabatów i wszelkich ulg dla bogatych państw członkowskich.

Zarówno na europejskiej, jak i narodowej płaszczyźnie Lewica zapowiada walkę w imię żądań socjalnych oraz o prawa demokratyczne. Przekonuje: „Tam prowadzimy walkę, gdzie ona się toczy, gdzie poddawane są w wątpliwość zasady demokracji i państwa socjalnego” (*Leitantrag zum*, 2014, s. 35), o dobre życie wszystkich w Europie. Hasła, z którymi występowała Partia Lewicy w wyborach do PE w maju 2014 r. to: „wybierz Lewicę – dla socjalnej Europy” na plakatach wyborczych pojawiały się także postulaty: zagwarantowania wyższych płac i emerytur, zaprzestania dalszego wspierania banków z budżetu pieniędzmi podatników, wprowadzenia zakazu eksportu broni oraz demokratyzacji UE poprzez referenda.

Tabela 1

Główne punkty programu europejskiego FPÖ i Partii Lewicy

	FPÖ	Die Linke
1	2	3
Wady i słabości UE	Deficyt demokracji, centralizm prowadzący do powstania państwa związkowego, wzrost biurokracji, korupcja.	Deficyt demokracji, dyktat banków i koncernów (silne lobby gospodarcze), brak transparentności działań.
Wizja zjednoczonej Europy	Europa narodów i ojczyzn – konfederacja suwerennych państw.	Europa federalna, ale bardziej socjalna, demokratyczna, ekologiczna i pokojowa.
Stosunek do pogłębienia integracji europejskiej	Odrzucenie Traktatu z Lizbony. Pierwszeństwo prawa krajowego nad wspólnotowym, utrzymane prawo narodów do samostanowienia.	Odrzucenie traktatu z Lizbony. Za pogłębieniem integracji europejskiej, odejście od myślenia w kategoriach państwa narodowego. Zjednoczona Europa ma być bardziej demokratyczna i zorientowana na kwestie społeczne.
Stosunek do rozszerzenia UE	Sprzeciw wobec dalszego rozszerzania UE, odrzucenie członkostwa Turcji w UE (wyjątek akcesja Bałkanów Zachodnich).	Poparcie dla rozszerzenia UE.
Walka z kryzysem gospodarczym/ocena podjętych działań	Odrzucenie EMS i paktu fiskalnego – budżety narodowe wolne od kontroli KE. Reorganizacja strefy euro – wystąpienie słabszych gospodarek. Sprzeciw wobec europejskiego mechanizmu stabilizacyjnego oraz paktu fiskalnego. Krytyka podjętych działań w walce z kryzysem, podważanie zasady solidarności europejskiej – pieniądze austriackich podatników nie powinny być przesyłane do zadłużonych państw.	Odrzucenie EMS i paktu fiskalnego – budżety narodowe wolne od kontroli KE. Nadzór nad bankami – większa ich odpowiedzialność za podejmowane działania, likwidacja rajów podatkowych. Udzielana pomoc powinna trafiać do społeczeństw państw zadłużonych a nie do odpowiedzialnych za kryzys banków. Sprzeciw wobec polityki oszczędności.
Walka z deficytem demokracji	Powrót kompetencji do parlamentów narodowych, większy udział obywateli w podejmowaniu decyzji (częste stosowania referendum ogólnonarodowego).	Większy udział parlamentów narodowych i PE w systemie decyzyjnym, więcej form demokracji bezpośredniej.
Problemy społeczne (bezrobocie, imigranci)	Wystąpienie ze strefy Schengen – uszczelnienie granic, ochrona rodzimych pracowników przed dumpingiem płac i napływem tańszych pracowników z innych państw UE. Powstrzymanie islamizacji Europy. Restrykcyjna polityka imigracyjna, wstrzymanie napływu azylantów do Austrii. Idea przewodniej kultury zachodniej.	Likwidacja rajów podatkowych, reformy w polityce społecznej, koniec z ochroną bogaczy. Wprowadzenie płacy i emerytury minimalnej, walka z biedą, ochrona najuboższych. Humanitarna polityka azylowa realizowana przez UE z większym zaangażowaniem. Walka z rasizmem, islamofobią. Idea wielokulturowego społeczeństwa.

1	2	3
Priorytety polityki europejskiej	Ochrona interesów obywateli Austrii.	Ochrona interesów „zwykłych ludzi”.

Źródło: Opracowanie własne.

Wolnościowa Partia Austrii, jak wynika z przeprowadzonej analizy programu europejskiego (zob. tabela 1) wpisuje się w eurosceptycyzm prawicowo-nacjonalistyczny, wynikający głównie z antyimigracyjnej postawy oraz odrzucenia federalnej wizji zjednoczenia Europy. Partia Lewicy źródło swojej krytycznej postawy czerpie zarówno z podważenia przyjętego modelu gospodarczo-społecznego, jak i braku efektywności i transparentności działania instytucji unijnych. Oba ugrupowania kontestują dotychczasowy model integracji Europejskiej, odrzucają traktat z Lizbony, wskazując na niskie standardy demokratyczne oraz brak akceptacji społecznej dla wprowadzonych reform. Podważają także realizowane przez krajowe i europejskie elity działania antykryzysowe. FPÖ argumentowała, że są one wymierzone w interesy austriackich podatników, a dla Partii Lewicy prowadzona polityka oszczędności stanowi dowód na dominację banków i oddalenie się Unii od „zwykłych ludzi”. W programach obu partii znalazła się deklaracja współpracy z innymi partiami politycznymi na forum PE, mocniej została ona jednak akcentowana przez Partię Lewicy.

Wolnościowa Partia Austrii i Partia Lewicy w wyborach do Parlamentu Europejskiego

Począwszy od 1994 roku partia PDS startowała w wyborach do Parlamentu Europejskiego (zob. tabela 2). Początkowo bezskutecznie próbowała przekroczyć 5% klauzulę zaporową, obowiązującą w trakcie europejskich wyborów w Niemczech, pokonując ją dopiero w 1999 roku wraz z wynikiem 5,8 proc. poparcia w skali kraju. W kolejnych wyborach reprezentacja PDS, a od 2009 Partii Lewicy nieznacznie zwiększyła się z 6 do 8 eurodeputowanych. W wyniku ostatniej europejskiej elekcji w maju 2014 roku ugrupowanie uzyskało niemalże identyczne poparcie jak pięć lat wcześniej (7,4 proc), ale wprowadziło do PE już o jeden mandat mniejszą, bo 7-osobową reprezentację⁹.

Tabela 2

Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego dla PDS/Partii Lewicy

Wybory do PE	Poparcie %	Zdobyte mandaty do PE (liczba niemieckich miejsc w PE)
1	2	3
1994	4,7	–
1999	5,8	6 (z 99)

⁹ Eurodeputowani Partii Lewicy w PE VIII kadencji (2014–2019) to: Fabio de Mast, Cornelia Ernst, Thomas Händel, Sabine Lösing, Martina Michels, Helmut Scholz, Gabriele Zimmer.

1	2	3
2004	6,1	7 (z 99)
2009	7,5	8 (z 99)
2014	7,4	7 (z 96)

Źródło: <http://www.wahlrecht.de/ergebnisse/europa.htm>, 4.07.2015.

Począwszy od pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego, w których uczestniczyła Austria w 1996 roku, FPÖ zdobywała poparcie, gwarantujące jej wysłanie do Brukseli swoich posłów. Sukces ten powtórzyła w wyborach do PE z 1999 roku, gdy osiągając poparcie 23,4 proc. zdobyła 5 mandatów. Jednakże już po dwóch latach koalicji z chadekami (w ramach tzw. I rządu Schüssela 2000–2003) Wolnościowa Partia Austrii odnotowała zdecydowany spadek liczby oddanych na nią głosów w europejskiej elekcji. W wyborach z 2004 roku do PE VI kadencji udało się jej utrzymać tylko 1 mandat, a wynik 6,3 proc. był najniższy w historii ugrupowania (zob. tabela 3). W ciągu ostatniej dekady partii udało się jednak wyrównać straty. W wyborach do PE z 2014 roku FPÖ zdobyła 19,7 proc. poparcia i 4 mandaty¹⁰. Przedwyborcze sondaże wskazywały, że partia FPÖ pod przewodnictwem Heinza Christiana Strache może liczyć nawet na 27 proc. oddanych głosów, stąd mimo poparcia większego o 7,8 pkt procentowych, w porównaniu z rokiem 2009, Wolnościowcy musieli kryć swoje rozczarowanie uzyskanym wynikiem. Niewątpliwą satysfakcją dla FPÖ był jednak słaby wynik pravicowo-populistycznego BZÖ, które zdobywając zaledwie 0,5 proc. głosów nie wprowadziło żadnego swojego polityka do PE.

Tabela 3

Poparcie dla Austriackiej Partii Wolnościowej w wyborach do PE oraz zdobyte mandaty

Wybory do PE	Poparcie %	Zdobyte mandaty do PE (liczba niemieckich miejsc w PE)
1996	27,5	6 (z 21)
1999	23,4	5 (z 21)
2004	6,3	1 (z 18)
2009	12,7	2 (z 19)
2014	19,7	4 (z 18)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/europawahl/start.aspx, 2.02.2015.

**Wolnościowa Partia Austrii i Partia Lewicy w PE VIII kadencji
– ocena pozycji i aktywności eurodeputowanych obu partii**

W kolejnych kadencjach Parlamentu Europejskiego eurodeputowani z FPÖ nie wchodzili w żadne dłużej trwające sojusze w Parlamencie Europejskim, które prowa-

¹⁰ Eurodeputowani Wolnościowej Partii Austrii w PE VIII kadencji (2014–2019) to: Barbara Kappel, Georg Mayer, Franz Obermayr, Harald Vilimsky.

dziłyby do powstania frakcji politycznej, wybierając status posłów niezrzeszonych (zob. tabela 4). Odstępstwem była trwająca od stycznia do listopada 2007 roku współpraca FPÖ z innymi ugrupowaniami europejskimi w ramach nowoutworzonej frakcji Tożsamość Tradycja i Suwerenność w Parlamencie Europejskim (ang. *Identity, Tradition and Sovereignty* – ITS). W VII kadencji PE (w latach 2009–2014) eurodeputowani z Wolnościowej Partii Austrii nie weszli w skład żadnej z istniejących parlamentarnych grup politycznych. Niemniej przed ostatnimi wyborami do PE w maju 2014 Christian Strache lider Wolnościowej Partii Austrii zapowiedział gotowość współpracy z innymi prawicowymi i eurosceptycznymi ugrupowaniami (w tym przede wszystkim z francuskim Frontem Narodowym) na forum Parlamentu Europejskiego (Strache, 2013). Brak jednakże wystarczającej liczby państw członkowskich (7) umożliwiającej powołanie odrębnej grupy w PE VIII kadencji spowodował, że eurodeputowani z FPÖ przez rok pozostali posłami niezrzeszonymi. Swoistym potwierdzeniem gotowości do współpracy eurosceptycznej i narodowej prawicy, niechętniej globalizacji oraz opowiadającej się za renacjonalizacją wielu polityk (w tym imigracyjnej i finansów), było powołanie po wyborach do PE w październiku 2014 roku nowej europejskiej partii politycznej Ruchu na rzecz Europy Narodów i Wolności (ang. *Movement for a Europe of Nations and Freedom* – MENF), do której dołączyła Wolnościowa Partia Austrii¹¹. Przewodniczącym ugrupowania został Louis Aliot a skarbnikiem austriacki eurodeputowany Harald Vilimsky. W niecały rok później z dniem 16 czerwca 2015 roku ogłoszono powstanie w Parlamencie Europejskiej nowej grupy politycznej Europy Narodów i Wolności (ang. *Europe of Nations and Freedom* – ENF), w skład której weszli posłowie z Wolnościowej Partii Austrii, a Harald Vilimsky został jej wiceprzewodniczącym. W momencie utworzenia do frakcji przystąpiło 36 deputowanych z 7 państw członkowskich, wywodzących się z prawicowo-populistycznych i eurosceptycznych ugrupowań¹². Nowa europarlamentarna grupa polityczna zajmuje pod względem wielkości ósmą pozycję wśród innych frakcji w PE VIII kadencji.

Tabela 4

Obecność partii w grupach politycznych w Parlamencie Europejskim (w latach 1999–2015)

Kadencja PE	FPÖ liczba posłów do PE (przynależność do grupy politycznej w PE)*	PDS (od 2007 Die Linke) (przynależność do grupy politycznej w PE)
1	2	3
1999–2004 (V kadencja)	5 (posłowie niezrzeszeni)	6 Konfederacyjna Grupa Zjednoczonej Lewicy Europejskiej

¹¹ Do Ruchu przystąpiły oprócz FPÖ następujące ugrupowania: francuski Front Narodowy (fr. *Front National*), włoska Liga Północna (wł. *Lega Nord per l'Indipendenza della Padania*), belgijski Interes Flamandzki (nid. *Vlaams Belang*), a w maju 2015 roku także czescy konserwatyści z Obywatelskiej Partii Konserwatywnej (czes. *Občanská konzervativní strana*), <http://www.menleuropa.eu/national-delegation/m>, 10.08. 2015.

¹² Do grupy politycznej Europy Narodów i Wolności przystąpiło w momencie jej tworzenia w czerwcu 2015 roku 20 posłów z francuskiego Frontu Narodowego, 5 z włoskiej Ligi Północnej, 4 z Wolnościowej Partii Austrii, 3 z holenderskiej Partii Wolności (nid. *Partij voor de Vrijheid*), 2 z polskiego Kongresu Nowej Prawicy, 1 z belgijskiego Interesu Flamandzkiego i Brytyjka Janice Atkinson, która została wykluczona z Partii Niepodległości Zjednoczonego Królestwa.

1	2	3
2004–2009 (VI kadencja)	1 Tożsamość Tradycja i Suwerenność (I–XI 2007)	7 Konfederacyjna Grupa Zjednoczonej Lewicy Europejskiej
2009–2014 (VII kadencja)	2 (posłowie niezrzeszeni)	8 Zjednoczona Lewica Europejska
2014–2019 (VIII kadencja)	4 Europa Narodów i Wolności (od 16.06.2015)	7 Zjednoczona Lewica Europejska-Nordycka Zielona Lewica

* Posłowie FPÖ zasiadali w PE od 1996 roku. W rok po akcesji Austrii do UE odbyły się w 1996 roku uzupełniające wybory do PE IV kadencji, Wolnościowa Partia Austrii zdobyła wówczas 6 mandatów (wszyscy eurodeputowani z FPÖ pozostali posłami niezrzeszonymi).

Źródło: Opracowanie własne.

Wszyscy posłowie Partii Lewicy od 1999 roku pozostają członkami Konfederacyjnej Grupy Zjednoczonej Lewicy Europejskiej-Nordyckiej Zielonej Lewicy (ang. *Confederal Group of the European United Left-Nordic Green Left – GUE/NGL*), skupiającej partie socjalistyczne, komunistyczne, ekologiczne i pacyfistyczne. GUE/NGL liczy w PE VIII kadencji 52 członków i stanowi piątą co do wielkości grupę polityczną¹³. Siła pozycji niemieckiej reprezentacji we frakcji GUE/NGL wynika zarówno z faktu, że Partia Lewicy jest obecna w we frakcji od 1999 roku oraz że jest równocześnie najliczniejszą delegacją posłów wywodzących się z jednego ugrupowania. *Die Linke* należy również do utworzonej w 2004 roku w Rzymie Partii Europejskiej Lewicy (ang. *Party of the European Left*), która grupuje dwadzieścia siedem partii oraz organizacji socjalistycznych i komunistycznych z 21 państw. Michał Syska zwraca uwagę na fakt, że silna fragmentaryzacja zarówno europarlamentarnej grupy politycznej jak i transnarodowej reprezentacji radykalnej lewicy utrudnia współpracę między zróżnicowanymi ugrupowaniami, mimo iż internacjonalizm stanowi jedną z ich programowych wartości naczynych (Syska, 2013, s. 110).

W latach 2009–2012 przewodniczącym frakcji GUE/NGL był Lothar Bisky, który w 2012 roku ustąpił na rzecz Gabi Zimmer. Europosłanka Zimmer z *Linke* została wybrana na funkcję przewodniczącej frakcji także po wyborach z 2014 roku w PE VIII kadencji. Pełnienie tej funkcji umożliwia uczestnictwo w posiedzeniach Konferencji Przewodniczących decydującej o tak istotnych aspektach jak organizacja prac PE, kalendarz prac, porządek dzienny sesji, a ponadto określa kompetencje komisji parlamentarnych i planuje prace legislacyjne.

¹³ Oprócz niemieckich posłów z Partii Lewicy do Konfederacyjnej Grupy Zjednoczonej Lewicy Europejskiej-Nordyckiej Zielonej Lewicy należą posłowie z Komunistycznej Partii Czech i Moraw (czes. *Komunistická strana Čech a Moravy*), z duńskiego Ruchu Ludowego Przeciwko Unii Europejskiej (duń. *Folkebevægelsen mod EU*), irlandzkiej Sinn Fein, greckiej koalicji na rzecz radykalnej Lewicy – Syriza (gr. *Synaspismós Rizospastikís Aristerás*), hiszpańskich partii *Podemos*, *Izquierda Unida*, *Alternativa galega de esquerda en Europa*, *EH BILDU* oraz z francuskiego *Front de Gauche* oraz *L'union pour les Outremer*, a także Komunistycznej Partii Portugalii (port. *Partido Comunista Português*) *Bloco de Esquerda*, fińskiego *Finlandia Vasemmistoliitto*, holenderskiej Partii Socjalistycznej (nid. *Socialistische Partij*) i *Holandia Partij voor de Dieren*, a także cypryjskiej Postępowej Partii Ludu Pracującego (gr. *Anorthotikó(n) Kóma tu Ergazomenu Laú – AKEL*) i pojedynczych posłów niezależnych, <http://www.eur.europa.eu/meps/pl/search.html>, 10.08.2015.

Spośród czterech eurodeputowanych wywodzących się z FPÖ wybranych w maju 2014 roku tylko Harald Vilimsky, pełni funkcję wiceprzewodniczącego grupy politycznej Europy Narodów i Wolności. Trzech z czterech nowowybranych polityków FPÖ po raz pierwszy zasiada w PE, choć posłowie posiadają już doświadczenie polityczne zdobyte najczęściej w gremiach samorządowych lub parlamencie narodowym. Austriacy populiści zasiadają w Komisji Przemysłu, Badań Naukowych i Energii, Komisji Handlu Międzynarodowego, Komisji Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych oraz Komisji Transportu i Turystyki, a także są członkami następujących delegacji: do spraw stosunków ze Stanami Zjednoczonymi, do spraw stosunków z Indiami, Komisji Parlamentarnej Stowarzyszenia UE–Ukraina, Zgromadzenia Parlamentarnego Euronest, do spraw stosunków z państwami Azji Południowej, Euro-Latynoamerykańskiego Zgromadzenia Parlamentarnego. Żaden jednak z austriackich populistów nie jest przewodniczącym komisji czy też delegacji parlamentarnej w PE.

W przeciwieństwie do Wolnościowców, posłowie z Partii Lewicy objęli ważne funkcje w PE: posłanka Gabriele Zimmer przewodniczy frakcji politycznej, poseł Thomas Händel przewodniczy Komisji Zatrudnienia i Spraw Socjalnych, Kornelia Ernst jest wiceprzewodniczącą Delegacji do spraw stosunków z Iranem, a posłanka Sabine Lösing jest wiceprzewodniczącą Podkomisji Bezpieczeństwa i Obrony. Spośród siedmiu posłów Partii Lewicy, którzy dostali się do PE, aż sześciu zasiadało w PE w VII kadencji. Zdobyte doświadczenie parlamentarne procentuje w obejmowaniu ważnych stanowisk na forum PE oraz w podejmowanych aktywnościach (takich jak sprawozdania oraz kontrsprawozdania).

Miernikami, za pomocą których można zmierzyć w jakim stopniu i w jaki sposób posłowie partycypowali w pracach PE (w zależności od przynależności do parlamentarnej grupy politycznej) są: liczba sporządzanych sprawozdań (oraz kontrsprawozdań), opinii, pytań i oświadczeń pisemnych oraz wystąpień plenarnych, choć te ostatnie postrzegane są jako najmniej skuteczne (Szczepanik, Kaca, Łada, 2009, s. 45). Należy jednak pamiętać, że sporą część pracy posłów do PE stanowią nieformalne rozmowy, negocjacje na forum komisji, podczas których wypracowywane są kompromisy i porozumienia, a których nie można zmieścić w statystycznych zestawieniach.

Istotnym wskaźnikiem skuteczności oraz aktywności posłów do PE jest sporządzanie sprawozdań, które są analizą danego zagadnienia bądź stanowiskiem do projektu zaproponowanego przez Komisję Europejską lub niezależnym projektem europosłów. Podział stanowi przedmiot negocjacji pomiędzy frakcjami PE, a w ramach danej frakcji sprawozdania są przyznawane proporcjonalnie w zależności od pozycji danej partii. Przygotowane sprawozdania przez posła z małej frakcji są niewielkie. Mogą oni jednak zostać kontrsprawozdawcami, nazywanymi także sprawozdawcami cieniami (ang. *shadow rapporteur*), których zadaniem jest przedstawiać poglądy polityczne innych grup, niż ta do której należy sprawozdawca. W analizowanym okresie pierwszego roku VIII kadencji PE eurodeputowani z Partii Lewicy przygotowali tylko jedno sprawozdanie, ale aż 13 kontrsprawozdań. Spośród austriackich populistów jedynie eurodeputowana Barbara Kappel opracowała kontrsprawozdanie. Dużą aktywnością wśród eurodeputowanych Lewicy wyróżnia się Helmut Scholz, który w ciągu pierwszego roku nowej kadencji PE był już raz sprawozdawcą oraz aż sześciokrotnie kontrsprawozdawcą (Szczepanik, Kaca, Łada, 2009, s. 50).

Liczba przygotowanych opinii przez różne komisje w PE, ma służyć opracowywaniu końcowego sprawozdania. Zaangażowanie posła w powstanie opinii także świadczy o aktywności danego parlamentarzysty i jego szczególnym zainteresowaniu daną sprawą (Szczepaniak, Kaca, Łada, 2009, s. 50). Opracowywaniu kontrsprawozdań służą kontropinie częściej opracowywane przez posłów małych frakcji. O ile Niemiec- cy lewicowi populiści stosunkowo często korzystają z tych narzędzi parlamentarnej pracy, o tyle eurodeputowani z FPÖ nie przygotowali w ciągu pierwszego roku nowej kadencji PE nie tylko żadnej opinii do sprawozdania, ale także żadnej kontropinii.

Niemieccy eurodeputowani z Partii Lewicy niemalże pięć razy częściej byli autorami lub współautorami projektów rezolucji (95 projektów) niż posłowie z FPÖ (22 rezolucje) (zob. Tabela 5. Eurodeputowani z Partii Lewicy poprzez wspierane rezolucje oraz wystąpienia podkreślali swój sprzeciw wobec polityki antyimigracyjnej niektórych państw UE, zarzucając elitom politycznym pasywność Unii w stosunku do wydarzeń na południu Europy i śmierci uchodźców z Afryki próbujących pokonać Morze Śródziemne. Protestowali przeciwko redukcji wydatków na cele publiczne, polityce oszczędności jako skutecznej odpowiedzi na kryzys gospodarczy. Wierni pacyfistycznym przekonaniom sprzeciwiali się interwencjom zbrojnym w różnych regionach świata, opowiadając się za rozbrojeniem Europy. Wspierali pomoc dla państw trzeciego świata oraz walkę o prawa człowieka.

Wspierane przez połów FPÖ rezolucje korespondowały z eurosceptycznym profilem ugrupowania i dotyczyły możliwości zniesienia pomocy socjalnej dla imigrantów z Unii, wniosku o wotum nieufności wobec Komisji Europejskiej, likwidacji takich unijnych instytucji, jak Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Agencja Praw Podstawowych, Europejska Służba Działań Zewnętrznych oraz domagali się powstrzymania umowy UE z USA o wolnym handlu, a także zawieszenia stosowania układu z Schengen.

Tabela 5

Formy aktywności parlamentarnej posłów z FPÖ i Partii Lewicy w PE VIII kadencji (stan na 15.08.2015)

Formy aktywności parlamentarnej	FPÖ	Die Linke
Sprawozdania	–	1
Opinie jako sprawozdawca	–	2
Kontrsprawozdania	1	13
Opinie jako kontrsprawozdawca	–	12
Oświadczenia pisemne ogółem/przyjęte	2/1	4/2 (w toku)
Projekty rezolucji	22	91
Pytania plenarne	164	170
Wystąpienia plenarne	1241	95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony <http://www.europarl.europa.eu/meps/pl>, 15.08.2015.

Za najmniej skuteczną formę aktywności parlamentarnej postrzegane są wystąpienia plenarne i interpelacje, które choć stanowią okazję do promowania własnych wyrazistych poglądów, odzwierciedlenia opinii danego eurodeputowanego w grupie, to w niewielkim stopniu kształtują późniejsze decyzje parlamentarne. Prezentacja stano-

wiska tuż przed głosowaniem podczas sesji plenarnej jest częstym narzędziem stosowanym przez eurodeputowanych niezrzeszonych lub wywodzących się z małych frakcji, z uwagi na fakt, że pozwala zaakcentować swoją obecność na forum PE (Szcze-panik, Kaca, Łada, 2009, s. 53). Czworo austriackich populistów zasiadających w PE VIII kadencji aż 1241 zabierało głos na forum Parlamentu. Zdecydowanym liderem był eurodeputowany Georg Meyer, który miał w ciągu roku 363 wystąpień. Siedmioro posłów Partii Lewicy bez porównania rzadziej korzystało z tej formy aktywności parlamentarnej, przemawiając podczas sesji plenarnych jedynie 95 razy.

Zakończenie

Trwający od paru lat kryzys gospodarczy w strefie euro, rosnące bezrobocie w Unii Europejskiej, wywołujące falę społecznych niepokojów, pogłębiają się procesy dezintegracyjne, sprzyjając wzrostowi znaczenia ugrupowań populistycznych tak z lewej jak i z prawej strony sceny politycznej. Potwierdza to tezę, którą wysunęli Yves Mény i Yves Surel, że populizm sygnalizując niedomogi demokracji wówczas zyskuje na znaczeniu, gdy system polityczny nie funkcjonuje dobrze, gdy napięcia wewnętrzne są nazbyt odczuwalne, a elity polityczne utraciły zaufanie obywateli (Mény, Surel, 2007, s. 35). Pożywką dla populizmu jest także brak przejrzystości w sferze procesów decyzyjnych oraz niezrozumiały dla mas kooperacyjny model programowania i wdrażania polityki publicznej przy udziale licznych gremiów, tworzących policentrystyczny system rządzenia w Unii Europejskiej, który dla populistów stanowi dowód, że władza sprawowana przez aktorów państwowych ulega osłabieniu (Papadopoulos, 2007, s. 96–97). Radykalne ugrupowania populistyczne, które na eurosceptycyzmie zbijają swój kapitał polityczny, przedstawiają UE jako twór klasy politycznej wyalienowanej ze społeczeństw krajów europejskich oraz unijnych biurokratów, z którym przeciętny obywatel UE się nie utożsamia.

Obie analizowane partie to radykalne ugrupowania populistyczne, wykorzystujące antyeuropejską retorykę w swoich programach oraz kampaniach wyborczych. Wolnościowa Partia Austrii, wpisując się w eurosceptycyzm prawicowo-nacjonalistyczny krytykuje federalną koncepcję zjednoczenia Europy prowadzącą do powstania scentralizowanego super państwa, zarządzanego przez biurokratów. Partia Lewicy źródło swojej krytycznej postawy czerpie z podważenia przyjętego modelu gospodarczo-społecznego w UE, w której liczą się interesy rynków finansowych i wielkich koncernów międzynarodowych, a nie zwykłych obywateli. Wspólnym hasłem lewicowych i prawicowych populistów jest zwiększenie transparentności działania instytucji unijnych oraz większa demokratyzacja oznaczająca większy udział parlamentów narodowych oraz obywateli w europejskim procesie decyzyjnym.

Oba ugrupowania kontestują dotychczasowy model integracji Europejskiej, nie godzą się na traktat z Lizbony, wskazując brak akceptacji społecznej dla wprowadzonych reform. Niemniej FPÖ wysuwa postulat wystąpienia Austrii z unii walutowej i strefy Schengen, a nawet z UE. Lewica, która chce „nowej Unii”, zdecydowanie odrzuca powrót do państw narodowych. W kampanii do PE w 2014 roku zarówno prawicowe, jak i lewicowe ugrupowania populistyczne na przykładzie FPÖ w Austrii i Partii

Lewicy w Niemczech krytykowały realizowane przez krajowe i europejskie elity działania antykrzysowe. Dla FPÖ wymuszony przez UE transfer środków finansowych z bogatych państw do dłużników z południowej Europy, to okradanie austriackich podatników, którzy są obciążani konsekwencjami lekkomyślnej polityki budżetowej innych krajów członkowskich. Dla Partii Lewicy prowadzona polityka *austerity* stanowi dowód na dominację banków i oddalenie się Unii od „zwykłych ludzi”.

Populiści w Austrii zdobywają proporcjonalnie więcej mandatów do PE (niemalże 25 proc. puli mandatów dla Austrii) niż Partia Lewicy, której reprezentanci posiadają mniej niż 10 proc. miejsc, o które ubiegają się niemieckie ugrupowania podczas europejskich elekcji. Niemniej, to niemieccy lewicowi populiści, działając od lat w ramach GUE/NGL wraz z innymi ugrupowaniami skrajnie lewicowymi są bardziej aktywni na forum PE niż politycy FPÖ, którzy najczęściej pozostają eurodeputowanymi niezrzeszonymi lub tworzą nietrwałe grupy polityczne wraz z innymi eurosceptycznymi pravicowo-populistycznymi ugrupowaniami. Niemieccy eurodeputowani z Partii Lewicy są zdecydowanie częściej autorami lub współautorami projektów rezolucji, a także sprawozdawcami lub kontrsprawozdawcami. Aktywność eurodeputowanych z FPÖ widoczna jest przede wszystkim w imponującej liczbie wystąpień oraz zapytań plenarnych, te narzędzia postrzegane są jednak jako okazja do zaprezentowania wyrazistych poglądów posłów, a nie jako skuteczny instrument oddziaływania na proces podejmowania decyzji w PE.

Bibliografia

- Canovan M. (2007), *Polityka dla ludzi. Populizm jako ideologia demokracji*, w: *Demokracja w obliczu populizmu*, red. Y. Mény, Y. Surel przy współpracy C. Tame i L. de Sousa, przekład A. Gąsior-Niemiec, red. J. Szacki, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Canovan M. (2010), *Populizm*, w: *Populizm*, red. O. Wysocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Cziomer E. (2011), *Populizm – rola i znaczenie polityczne w Niemczech*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 1.
- Dzwończyk J. (2000), *Populistyczne tendencje w społeczeństwie postsocjalistycznym (na przykładzie Polski)*, Wydawnictwo Marszałek, Toruń.
- Freeden M. (1996), *Ideologies and Political Theory: a Conceptual Approach*, Clarendon Press, Oxford.
- Krawczyk T. (2010), *Populizm we współczesnych demokracjach Europy. Perspektywa krytyczna wobec obecnego stanu badań*, w: *Populizm w Europie. Defekt i przejaw demokracji?*, red. J. M. De Waele, A. Pacześniak, Oficyna Naukowa, Wrocław.
- Laclau E. (2010), *Czym jest populizm?*, w: *Populizm*, red. O. Wysocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Leitantrag zum Programm, der Partei Die Linke zur Europawahl 2014 Leitantrag des Parteivorstandes der Partei DIE LINKE zum Parteitag 15./16. Februar 2014*, http://www.die-linke.de/fileadmin/download/wahlen2014/download/europawahlprogramm2014_deutsch/europawahlprogramm2014_langfassung.pdf, 10.08.2015.
- Leitantrag: Für ein freies Europa. Zuerst Österreicher, dann Europäer! Leitantrag zum 31. Ordentlichen Parteitag der Freiheitlichen Partei Österreichs am 7. Dezember 2013 in Graz*, <http://www.fpoe.at/themen/leitantrag/einleitung>, 5.07.2015.

- Mény Y., Surel Y. (2007), *Zasadnicza dwuznaczność populizmu*, w: *Demokracja w obliczu populizmu*, red. Y. Mény, Y. Surel przy współpracy C. Tame i L. de Sousoy, przekład A. Gąsior-Niemiec, red. nauk. J. Szacki, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Moroska A. (2009), *Partie prawicowego populizmu – próba zdefiniowania zjawiska*, w: *Dokąd zmierza Europa? Nacjonalizm, separatyzm migracje – nowe wyzwania Unii Europejskiej*, red. P. Mickiewicz, H. Wyligąła, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
- Mudde C. (2007), *Populist Radical Right Parties in Europe*, University Press, Cambridge.
- Mudde C. (2007), *W imię chłopów, robotników i narodu. Populizm w Europie Wschodniej*, w: *Demokracja w obliczu populizmu*, red. Y. Mény, Y. Surel przy współpracy C. Tame i L. de Sousoy, przekład A. Gąsior-Niemiec, red. J. Szacki, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Mudde C. (2008), *Radikale Parteien in Europa*, „Aus Politik und Zeitgeschichte”, 47/28, <http://www.bpb.de/apuz/30836/extremistische-parteien>, 17.08.2015.
- Mudde C. (2010), *Populistyczny Zeitgeist*, w: *Populizm*, red. O. Wysocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Müller W. C. (2007), *Populizm jako element rywalizacji między partiami w Austrii*, w: *Demokracja w obliczu populizmu*, red. Y. Mény, Y. Surel przy współpracy C. Tame i L. de Sousoy, przekład A. Gąsior-Niemiec, red. J. Szacki, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Nalewajko E. (2004), *Populizm w demokracji*, w: *Populizm a demokracja*, red. R. Markowski, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa.
- Pacześniak A. (2010), *Populizm w służbie eurosceptyków i euroentuzjastów*, w: *Populizm w Europie. Defekt i przejaw demokracji?*, red. nauk. J. M. De Waele, A. Pacześniak, Oficyna Naukowa, Wrocław.
- Papadopoulus Y. (2007), *Populizm, demokracja i współczesny model rządzenia*, w: *Demokracja w obliczu populizmu*, red. Y. Mény, Y. Surel przy współpracy C. Tame i L. de Sousoy, przekład A. Gąsior-Niemiec, red. nauk. J. Szacki, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Pelinka A. (2010), *Populizm w Europie – w poszukiwaniu znaczenia mglistego pojęcia*, w: *Populizm w Europie. Defekt i przejaw demokracji?*, red. J. M. De Waele, A. Pacześniak, Oficyna Naukowa, Wrocław.
- Staszczuk A. (2014), *Parlament Europejski – sukces eurosceptyków: komentarz do wyników wyborów europejskich z 2014 r.*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego”, nr 166, http://www.iz.poznan.pl/news/956_eurowybory.pdf.
- Strache H. C. (2013), *Rede zum FPÖ-Bundesparteitag in Graz, 7.12.2013*, <https://www.youtube.com/watch?v=X38DDyUvtEk>, 17.08.2015.
- Syska M. (2013), *Rządowe gabinety zamiast rewolucji. Partie radykalnej lewicy w Europie Zachodniej po 1989 roku*, w: *Partie polityczne w Polsce i w Europie. Struktury, funkcje i strategie w zmieniającym się otoczeniu*, Instytut Badań Polityczno-Prawnych, red. A. Pacześniak, M. Winclawska, Wrocław–Toruń.
- Szacki J. (2007), *Wstęp*, w: *Demokracja w obliczu populizmu*, red. Y. Mény, Y. Surel przy współpracy C. Tame i L. de Sousoy, przekład A. Gąsior-Niemiec, red. J. Szacki, Oficyna naukowa, Warszawa.
- Szczepanik M., Kaca E., Łada A. (2009), *Bilans aktywności polskich posłów do Parlamentu Europejskiego. Cele osiągnięcia, wnioski na przyszłość*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Taggart P. (2007), *Populizm i patologie polityki przedstawicielskiej*, w: *Demokracja w obliczu populizmu*, red. Y. Mény, Y. Surel przy współpracy C. Tame i L. de Sousoy, przekład A. Gąsior-Niemiec, red. J. Szacki, Oficyna Naukowa, Warszawa.

- Taggart P. (2010), *Populizm, lud i rdzenna kraina*, w: *Populizm*, red. O. Wysocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa
- Taguieff P. A. (2010), *Nauki polityczne w konfrontacji z populizmem. Od konceptualnego mirażu do realnego problemu*, w: *Populizm*, red. O. Wysocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Willes P. (2010), *Syndrom a nie doktryna: kilka podstawowych tez o populizmie*, w: *Populizm*, red. O. Wysocka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Wysocka O. (2009), *Europa dla Europejczyków. Populizm w wyborach do Parlamentu Europejskiego*, w: *W stronę europejskiego demos? Polskie wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku w perspektywie porównawczej*, red. J. Kucharczyk. A. Łada, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

Streszczenie

Celem badawczym artykułu jest analiza programów europejskich populistycznej prawicowo-radykalnej Wolnościowej Partii Austrii (FPÖ) oraz populistycznej lewicowo-radykalnej Partii Lewicy (*Die Linke*), ukazanie ich kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego z 2014 roku, a także ocena form aktywności eurodeputowanych z tych ugrupowań na forum PE VIII kadencji. Podejmowane w pracy rozważania podzielono na cztery części, w pierwszej kolejności dokonano analizy bogatej literatury przedmiotu dotyczącej populizmu oraz zaproponowano wykorzystanie wybranych koncepcji do wskazania cech charakterystycznych dla ugrupowań populistycznych. Następnie przeanalizowano aktualne programy europejskie Wolnościowej Partii Austrii i Partii Lewicy oraz wskazano główne tematy, wokół których koncentrowała się kampania wyborcza do PE prawicowych i lewicowych populistów. W trzeciej części analiza objęła wyniki wyborów do PE oraz uzyskane przez ugrupowania poparcie, w odniesieniu do wcześniejszych europejskich elekcji, w których uczestniczyły obie badane partie populistyczne. W ostatniej czwartej części artykułu przedstawione zostały dziedziny aktywności oraz narzędzia pracy parlamentarnej, z których korzystają eurodeputowani z FPÖ i Partii Lewicy wraz z oceną wpływu na politykę Parlamentu Europejskiego VIII kadencji.

Słowa kluczowe: populizm, Wolnościowa Partia Austrii, Partia Lewicy, Austria, Niemcy, Parlament Europejski

Right-wing and left-wing populist parties following the 2014 elections to the European Parliament – the example of the Freedom Party of Austria and the Left Party in Germany

Summary

The research objective of this paper is to analyse European programmes of the right wing, populist Freedom Party of Austria (FPÖ) and the left wing, populist German Left Party (*Die Linke*), to present their 2014 election campaigns for the European Parliament, and also to assess the activities undertaken by Members of the European Parliament of these political groups on the forum of the eighth EP. The reflections presented in this work were divided into four parts. First, the analysis of a large body of literature referring to populism is made and selected concepts for indicating the characteristic features of populist groups are proposed. Next, the European

programmes of the Freedom Party of Austria and the German Left party are analysed. Then, the main subjects around which the political campaign to the EP of right- and left-wing populists was concentrated are indicated. In the third part, the analysis covers the EP election results and the voter support gained by the respective groups in relation to previous European elections in which both populist groups participated. Finally, the fourth part of the paper lists the areas of activities and the tools for parliamentary work used by the MEPs from FPÖ and the Left Party, including an assessment of their influence on the policy of the current EP.

Key words: populism, The Freedom Party of Austria, The Left, Austria, Germany, European Parliament

